

УДК 347.44:620.9:64.01(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.35>

Г. І. Черненко

аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID ID: 0009-0008-5604-9707

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН ЗА ДОГОВОРОМ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ЗА «ЗЕЛЕНИМ» ТАРИФОМ ПРИВАТНИМ ДОМОГОСПОДАРСТВОМ

У запропонованій статті досліджуються права та обов'язки сторін за договором договору купівлі-продажу електричної енергії за «зеленим» тарифом приватним домогосподарством за законодавством України. Учасники ринку електричної енергії здійснюють свою діяльність на ринку електричної енергії на договірних засадах.

Встановлено, що відносини купівлі-продажу електричної енергії регулюються двостороннім договором, сторонами якого є Гарантований покупець, що діє на підставі ліцензії на провадження господарської діяльності зі здійснення функцій гарантованого покупця, та виробник за «зеленим» тарифом. Виробником виступає суб'єкт господарювання, що здійснює виробництво електричної енергії та продаж електричної енергії Гарантованому покупцю за «зеленим» тарифом відповідно до укладеного між ними договору.

В статті акцентовано увагу на тому, що умови та спосіб оплати електричної енергії, що була згенерована генеруючою установкою приватного домогосподарства, визначаються Правилами та викладаються в угоді про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом приватним домогосподарством. Відповідальність за порушення умов та порядку оплати регулюється угодою про купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим» тарифом приватним домогосподарством відповідно до чинного законодавства.

Визначено, що усі конфлікти, що виникають між побутовим споживачем та постачальником універсальних послуг електроенергії під час укладання договору та купівлі-продажу електричної енергії, яка була вироблена з використанням альтернативних джерел енергії приватним господарством, вирішуються або у позасудовому порядку через подання скарги до НКРЕКП, або в судовому порядку.

Ключові слова: цивільне право, цивільне законодавство, цивільні правовідносини, зобов'язання, договірні зобов'язання, цивільно-правовий договір, договір купівлі-продажу, електрична енергія, зелений тариф, приватне домогосподарство.

Вступ. На сьогоднішній день, розвиток відновлюваної енергетики виявляється не лише як глобальний екологічний напрям, але й як один з можливих шляхів розв'язання насущної енергетичної проблеми, що актуально для України.

Під час впровадження реформ, пов'язаних із прийняттям Закону України «Про ринок електричної енергії», було створено нові суб'єкти, які замінили колишні Обленерго. Більшість споживачів, включаючи побутових та малих не побутових споживачів, вступають у правові відносини з Операторами мереж та Постачальниками універсальних послуг [1].

Оператори мереж та постачальники електроенергії залишаються монополістами й намагаються стягнути додаткові фінансові зобов'язання від Споживача, а також нараховувати великі штрафи, виявляючи порушення у Споживачі. Однак не кожен споживач в змозі належним чином захистити себе від необґрунтованих претензій Енергетиків через незнання своїх прав і законів.

За мету ставимо вивчення юридичних аспектів стандартного угоди про купівлю-продаж електроенергії за «зеленим» тарифом суб'єктами господарювання, аналіз поточного стану та особливостей укладання угод про закупівлю (PPA), а також оцінка розбіжностей між типовим та зразковим угодою про купівлю-продаж електроенергії за «зеленим» тарифом.

У законодавстві України, а саме в Законі «Про ринок електричної енергії», передбачено встановлення обов'язку для Гарантованого покупця щодо придбання всієї виробленої електричної енергії, яка була випущена на об'єктах електроенергетики з використанням альтернативних джерел енергії.

Це стосується, зокрема, суб'єктів господарювання, яким встановлено «зелений» тариф, або суб'єктів господарювання, які отримали право на підтримку на основі результатів аукціону за визначеним для них «зеленим» тарифом чи аукціонною ціною з урахуванням надбавки до неї. Цей обов'язок існує протягом усього періоду застосування «зеленого» тарифу або терміну підтримки, якщо такі суб'єкти господарювання є частиною балансуєної групи гарантованого покупця [1].

Необхідно зазначити, що Виробник має важливе право щодо гарантованого покупця, а саме: вимагати від нього повну та своєчасну оплату товарної продукції, однак Гарантований покупець має дещо ширший перелік прав.

Фундаментальні наукові дослідження проблематики правового регулювання використання «зеленого» тарифу в енергетиці України ще не проведені. Використання «зеленого» тарифу в енергетиці України обговорюється у засобах масової інформації та в Інтернеті, де тривають обговорення, дискусії та публікації коментарів народних депутатів, державних службовців та експертів з енергетичних питань.

Проблеми відновлюваної енергетики та методи стимулювання її розвитку в Україні досліджували Т. Бортнок, І. Гайдаєнко, Г. Гелетуша, Т. Железна, А. Рахівник, В. Масло, Є. Борщук, А. Долінський, В. Чудовська, Б. Савенко, І. Клопов, Г. Півняк, Ф. Шкрабець та інш.

Виклад основного матеріалу. У роздрібному ринку електричної енергії не можна використовувати електричну енергію споживачем без укладення договору з електропостачальником відповідно до Правил роздрібного електричного енергоспоживання (ПРРЕЕ) та інших передбачених ПРРЕЕ договорів [2].

Внаслідок впровадження нової концепції електроенергетичного ринку, вер-

тикально інтегровані суб'єкти господарювання, що працювали на визначених територіях з постачанням електроенергії за регульованим тарифом та управлінням місцевими локальними електромережами (електропостачальники), були розділені на компанії, що надають споживачам послуги розподілу (далі – ОСР) та постачання електроенергії.

Шляхом приєднання до умов, опублікованих в засобах масової інформації та на веб-сайті постачальника електроенергії може укладатись договір «про постачання електроенергії постачальником універсальних послуг». Зазначене може здійснюватися або шляхом складання заяви стосовно приєднання до вказаних вище умов договору або за умови надання рахунку постачальником універсальних послуг через оплату відповідного рахунку, що був одержаний від постачальника універсальних послуг. Отже, на підставі договору між електропостачальником та споживачем ґрунтується споживання електроенергії. Договір чітко визначає усі права та обов'язки зазначених сторін цього договору.

У випадку порушення умов договору електропостачальником, споживач може запросити представника енергопостачальника для складання та підписання акту-претензії, у якому будуть зазначені терміни, види порушень та інші деталі.

Після отримання запиту споживача про виклик представника енергопостачальника для складання акту-претензії, начальник дільниці повинен забезпечити складання акту-претензії за місцем споживання електричної енергії протягом трьох днів у містах та протягом семи днів у сільській місцевості.

Є випадки, що під час укладання договорів на постачання електроенергії працівники енергетичної компанії вимагають від абонента подати заяву щодо проведення технічних робіт та сплатити їх вартість.

Щодо визначення «зелений тариф», то його слід розуміти як спеціальний тариф, за яким проводиться закупівля електроенергії, яка виробляється на об'єктах електроенергетики, які введені в експлуатацію, в тому числі інших об'єктах електроенергетики таких як гідроелектростан-

ції, а також на об'єктах альтернативного джерела вироблення електроенергії.

У відповідності до положень пункту першого статті 91 Закону України «Про альтернативні джерела енергії»: «Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП) встановлюється «зелений тариф» на електроенергію, вироблену на об'єктах електроенергетики, включаючи об'єкти електричних станцій введені в експлуатацію, генеруючі приватні установки (енергетичні кооперативи, альтернативні джерела електроенергії (крім доменного та коксового газу)), та об'єкти які виробляють електроенергію за допомогою гідроелектростанцій і виробляють гідроенергію» [3].

Учасники ринку електричної енергії здійснюють свою діяльність на ринку електричної енергії на договірних засадах.

Згідно з положеннями розділу II Правил роздрібного ринку електричної енергії, затверджених рішенням НКРЕКП від 14 березня 2018 № 312 (далі – ПРРЕЕ), у відповідності з ініціативою однієї зі сторін, угода між споживачем щодо розподілу електричної енергії оформляється у паперовій формі [2].

На запит власника об'єкта, оператор системи розподілу повинен надати підписаний уповноваженою особою паспорт точки розподілу для кожної точки об'єкта споживача протягом десяти робочих днів з моменту отримання письмового звернення, або у паперовій формі укласти угоду про надання послуг з розподілу електричної енергії.

Важливо відзначити, що у нормативно-правових актах, регламентуючих відносини щодо альтернативних джерел електроенергії: «для спрощення переходу споживачів, які мають право на отримання універсальних послуг, до нових суб'єктів господарювання, а зокрема, до ОСР та постачальників універсальних послуг (далі – ПУП), відповідно до вимог пунктів четвертого та восьмого рішення НКРЕКП від 14 березня 2018 року № 312, до 01 січня 2019 року, застосовувалась процедура приєднання до загальнодоступних договорів споживача стосовно надання послуг з розподілу та постачання

електроенергії, шляхом надсилання відповідних заяв-приєднання».

Безпосередньо угода між споживачем та оператором системи розподілу є угодою про надання послуг з розподілу електричної енергії, що ґрунтується на паспорті точки розподілу (відповідно до положень пункту 2.1.4 глави 2.1 розділу II ПРРЕЕ) [2].

У контексті пункту 1.1.1 глави 1.1 розділу I ПРРЕЕ паспорт точки розподілу (передачі) є актом, який складається оператором системи і містить технічні параметри точки підключення споживача, включаючи потужність, дозволена до використання, приєднану потужність, межі балансової належності, однолінійну схему, формулу для нарахування втрат електричної енергії, згідно з Кодексом комерційного обліку, а також іншу технічну інформацію, необхідну для забезпечення об'єкта споживача електроенергією через точки розподілу (передачі) електричної енергії [2].

Процес складання паспорта точки розподілу (передачі) оператором системи ґрунтується на інформації щодо об'єкта розподілу, яка міститься у попередніх договорах про користування/постачання електричної енергії, що були у силі до 31 грудня 2018 року (розмежування балансової належності та експлуатаційної відповідальності сторін, однолінійна схема електропостачання об'єкта, дозволена (договірна) величина електричної потужності тощо).

Зазначається, що на оптовому ринку електричної енергії України може бути реалізована електроенергія, вироблена на об'єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії (крім виключень), за договором або з споживачами або з енергопостачальниками. При цьому постачальники електроенергії зобов'язані закуповувати її з визначених джерел: сонячні електростанції; вітрові електростанції; малі гідроелектростанції (потужністю до 30 мВт); електростанції, що використовують в якості палива біомасу.

Ставки «зеленого тарифу» на електричну енергію, встановлені Постановою НКРЕКП від 30 червня 2023 року № 1216 «Про встановлення «зелених тарифів» на електричну енергію, вироблену генерую-

чими установками приватних домогосподарств» [4].

Вироблена з енергії сонячного випромінювання об'єктами електроенергетики приватних домогосподарств електрична енергія, при умові, що величина встановленої потужності цих об'єктів не перевищує 30 кВт, купується енергопостачальниками, які здійснюють постачання електричної енергії за регульованими тарифами на території провадження ліцензійної діяльності, за «зеленим тарифом», який перевищує місячне споживання електроенергії такими приватними домогосподарствами. При цьому, виробництво приватними домогосподарствами електроенергії з енергії сонячного випромінювання здійснюється без ліцензії, а порядок продажу та обліку такої електроенергії, і розрахунків за неї затверджується НКРЕКП.

Відповідно до статті 63 Закону, постачальник універсальних послуг має зобов'язання придбати електричну енергію, яку була згенеровано з енергії сонячного випромінювання та/або вітроенергетичними об'єктами приватних домогосподарств за «зеленим тарифом» [3].

У відповідності з положеннями статті 58 Закону, особа, яка є домашнім споживачем, має право встановити генеруючу установку в її приватному домогосподарстві для виробництва електричної енергії з енергії сонячного випромінювання та/або вітроенергетики. Потужність цієї установки не повинна перевищувати 30 кВт, але не може бути більшою за дозволена споживанням згідно з угодою про приєднання [3].

Розділом II Порядку продажу, обліку та розрахунків за вироблену електричну енергію з альтернативних джерел енергії об'єктами електроенергетики приватних домогосподарств, затвердженим постановою НКРЕ від 27 лютого 2014 року № 170, «встановлювалась процедура та вимоги при введенні в експлуатацію генеруючої установки приватного домогосподарства» [5].

Водночас, вказаним порядком передбачається, що: «індивідуальний побутовий споживач, що встановив генеруючу установку, призначену для перетворення енергії з енергії сонця та/або вітру на

електричну енергію з сукупною встановленою потужністю у межах свого приватного домогосподарства згідно з договором споживача про надання послуг з розподілу електричної енергії, має право здійснювати продаж такої енергії на підставі договорів купівлі-продаж електричної енергії за «зеленим тарифом», що є додатком другим до договору про постачання електричної енергії постачальником універсальних послуг, до умов якого побутовий споживач приєднався згідно з цими Правилами; при цьому постачальник універсальних послуг не має права відмовити споживачеві у купівлі за «зеленим тарифом» електричної енергії, виробленої генеруючими установками за умови, якщо її (їх) приєднання здійснено у порядку, встановленому КСР та виконані вимоги Правил» [2].

Побутовий споживач, з метою здійснення продажу електроенергії, виробленої генеруючою установкою приватного домогосподарства за «зеленим тарифом», звертається до постачальника універсальних послуг із заявою-повідомленням про встановлення генеруючої установки за формою, наведеною в додатку 13 Правил, до якого додаються копії документів: якими визначено власності або користування (оренда, позичка, керування тощо) на об'єкт; паспорту точки розподілу електричної енергії. Також споживач, у разі розміщення установок, що генерують, у межах земельної ділянки приватного господарства надає документи, якими визначено межі земельної ділянки (технічний паспорт БТІ, паспорт забудови земельної ділянки, правовстановлюючий документ тощо). У самій заяві-повідомленні, побутовий споживач обов'язково вказує банківські реквізити рахунку для перерахування грошових коштів постачальником універсальних послуг за вироблену генеруючою установкою домогосподарства за «зеленим тарифом» електроенергію.

Крім того, протягом 15 календарних днів з дня отримання від ОСР паспорта точки розподілу електроенергії, але не пізніше закінчення календарного місяця, побутовий споживач зобов'язаний надати його копію постачальнику універсальних послуг, з яким має бути укладено договір

на постачання та купівлю-продаж електричної енергії за «зеленим тарифом», так як вказана копія паспорту точки розподілу електроенергії є невід'ємною частиною цього договору (п. 11.3.6 Правил).

Також, постачальники універсальних послуг повинні щокварталу оновлювати та розміщувати на власних веб-сайтах інформацію про розмір «зеленого тарифу» для приватних домогосподарств, встановлений НКРЕКП.

Розміри «зеленого тарифу» застосовуються постачальником універсальних послуг відповідно до дати подання та реєстрації заяви-повідомлення про встановлення генеруючої установки побутовим споживачем та затверджуються Регулятором.

Разом з тим, Правилами передбачені умови та порядок оплати електричної енергії, виробленої генеруючою установкою приватного домогосподарства, які зазначаються у договорі купівлі-продажу електроенергії за «зеленим тарифом» приватним домогосподарством.

Також, відповідно до законодавства, цим договором встановлюється відповідальність за порушення умов та порядку оплати за електроенергію за «зеленим тарифом» приватним домогосподарством.

Звертається увага на те, що як у судовому порядку так і шляхом подання скарги до НКРЕКП у досудовому порядку вирішуються суперечки з постачальниками електроенергії, що виникають між побутовим споживачем та постачальником універсальних послуг під час укладання договору та купівлі-продажу електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії, що генерує установкою приватного домогосподарства.

Висновки. Отже, щодо прав і обов'язків сторін. Якщо узагальнити усе вище сказане, то маємо наступне. Об'єкт електроенергетики, що виробляє електричну енергію з альтернативних джерел енергії, має наступні обов'язки: 1) постачати Гарантованому покупцеві повний обсяг електричної енергії, виробленої ним; 2) надавати Гарантованому покупцеві обов'язкові фізичні показники, дані щоденних та довгострокових заявок, фактичні та інші дані; 3) у випадку зміни системи оподаткування повідомляти Гаран-

тованого покупця письмово про дату переходу на нову систему оподаткування; 4) надавати Гарантованому покупцеві всю необхідну інформацію відповідно до вимог типового РРА та Порядку.

Гарантований покупець повинен виконувати наступні зобов'язання: 1) придбати у виробника всю електричну енергію, яку той виробляє; 2) своєчасно розраховуватися за куплену у виробника електричну енергію в повному обсязі; 3) дотримуватися умов та термінів, визначених угодою про гарантовану купівлю.

Усі можливі конфлікти, претензії та розбіжності між сторонами, які можуть виникнути з умов чи у зв'язку з угодою про регульовану купівлю електроенергії, будуть намагатися вирішуватися відомими шляхом переговорів. Однак положення стандартної угоди про регульовану купівлю електроенергії розширили можливості щодо вирішення розбіжностей між сторонами. Було додано право на вибір суду та уточнено умови одночасного звернення до арбітражу та господарського суду. Також передбачена можливість звернутися до Центру з вирішення спорів та переговорів Секретаріату Енергетичного співтовариства для сприяння мирному вирішенню таких суперечок, або до арбітражу (розглядаються Міжнародним арбітражним судом Міжнародної торгової палати (ICC) згідно Арбітражного регламенту Міжнародної торгової палати) або господарського суду України.

Список використаної літератури:

1. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13.04.2017 № 2019-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 27-28. Ст. 312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>
2. Про затвердження Правил роздрібного ринку електричної енергії: Постанова від 14.03.2018р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0312874-18#n28>
3. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20.02.2003р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 24. Ст.155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/555-15#Text>
4. Про встановлення «зелених» тарифів на електричну енергію, вироблену генеруючими установками приватних домогосподарств: Постанова від 30 червня

2023 р. № 1216. URL: <https://www.nerc.gov.ua/acts/pro-vstanovlennya-zelenih-tarifiv-na-elektrichnu-energiyu-viroblenu-generuyuchimi-ustanovkami-privatnih-domogospodarstv-5>

5. Про затвердження Змін до Правил роздрібного ринку електричної енергії: Постанова від 26.06.2020 № 1219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1219874-20#Text>

Chernenko H. Rights and obligations of the parties to the agreement on feed-in-tariff electricity purchase and sale by a private household

The present article examines the rights and obligations of the parties to the agreement on feed-in-tariff electricity purchase and sale by a private household under the legislation of Ukraine. Participants of the electric energy market carry out their activities on the electric energy market on a contractual basis.

It is established that relations of purchase and sale of electric energy are regulated by a bilateral contract, the parties to which are the Guaranteed buyer, acting under a license on economic activities to perform the functions of the guaranteed buyer, and the manufacturer under the feed-in-tariff. The manufacturer is a business entity that produces electricity and sells electricity to the Guaranteed Buyer under the feed-in-tariff following the agreement they concluded.

The article stresses that conditions and method of payment for electric energy generated by a private household are determined by the Rules and set out in the agreement on feed-in-tariff electricity purchase and sale by a private household. Liability for violation of the conditions and payment procedure is regulated by the agreement on feed-in-tariff electricity purchase and sale by a private household under current legislation.

It was determined that all conflicts arising between a household consumer and a universal electricity service provider during the conclusion of a contract and the purchase and sale of renewable energy generated by a private household are resolved either out of court by filing a complaint with the National Commission for State Regulation of Energy and Public Utilities, or in court order.

Key words: *civil law, civil legislation, civil legal relations, obligations, contractual obligations, civil contract, purchase and sale agreement, electricity, feed-in-tariff, private household.*